

SACRA CONGREGATIO PRO INSTITUTIONE CATHOLICA

INSTRUCTIO

DE INSTITUTIONE LITURGICA IN SEMINARIIS

In ecclesiasticam futurorum sacerdotum formationem secundum Concilii Vaticani II praescripta renovandam Sacra Congregatio pro Institutione Catholica inde a plurimis annis diuturnam impendit operam, opportuna auxilia conferentiis episcopalibus praebens. Variis ad hunc finem huc usque editis documentis et subsidiis paedagogicis praesens iungitur *Instructio de institutione liturgica in seminariis*, cuius propositum est congruas indicationes et normas tradere ad liturgicam vitam et sacrae liturgiae studia in sacerdotalis formationis institutis uberius praesentibus necessitatibus aptanda. Praeminens enim momentum, quod sacra liturgia induit in Ecclesiae vita, requirit ut hodierni candidati ad sacerdotium, per eius diuturnum accuratum exercitium atque assiduum studium, quam aptissimi evadant ad pastoralis ministerii munia hac in re rite obeunda.

Introductio

a) DE PRAESTANTIA LITURGIAE IN PRESBYTERORUM INSTITUTIONE

1. In sacerdotali institutione sacrae liturgiae momentum neminem latet. Presbyteri enim ministrante episcopo a Deo consecrantur non tantum ad evangelium praedicandum fidelesque pascendos, sed etiam ut, sacerdotii Christi speciali ratione participes effecti, actionibus liturgicis praesideant in persona Christi capitis qui suum sacerdotale munus per Spiritum Sanctum iugiter pro nobis in liturgia exercet.¹ Cum vero liturgia, in qua «opus nostrae Redemptionis exercetur», summe eo conferat «ut fideles vivendo expriment et aliis manifestent mysterium Christi et genuinam verae Ecclesiae naturam»,² assiduum eius exercitium et studium futuris sacerdotibus solidiorem fidei cognitionem et firmitatem praebebit atque vivam Ecclesiae experientiam aperiet.

¹ Cfr. Decr. *Presbyterorum ordinis*, nn. 2, 5, 9, 12.

² Const. *Sacrosanctum Concilium*, n. 2.

2. Omnis genuina formatio liturgica amplectitur non solum doctrinam, sed etiam praxim. Ea enim, prout institutio « mystagoga », primum et principaliter obtinetur per ipsam liturgicam alumnorum vitam, ad quam per actus liturgicos in communi celebratos profundius in dies initiantur. Quae accurata initiatio practica est ulterioris studii fundamentum, et in quaestionibus liturgicis explanandis iam acquisita subesse putatur.

b) DE OPPORTUNITATE HUIUS DOCUMENTI IN HODIERNIS ADIUNCTIS

3. Formatio in sacra liturgia praesertim hodie peculiari modo urget. Etenim, postquam editi sunt novi libri liturgici iuxta normas instaurationis liturgicae a Concilio Vaticano II decretae, necesse est ut accurata promoveatur futurorum sacerdotum instructio, qua aptiores reddantur ad renovatae sacrae liturgiae indolem et vim clare percipiendam, suae spirituali vitae et rationi agendi inserendam et cum fidelibus congruo modo communicandam.³

4. Praeterea, maiores nusus in liturgica institutione in seminariis requiruntur etiam ad nova paedagogica problemata aggredienda, a societatis progredienti saecularizatione derivantia, quae quidem genuinam sacrae liturgiae naturam in hominum mente obnubilat eosque ad eam profundius vivendam et participandam minus idoneos reddit. Quam difficultatem ipsi quoque alumni animadvertunt ac proinde desiderium saepissime manifestant profundioris et authenticae liturgicae vitae.

5. Quae impellens accommodae initiationis necessitas iam clare exprimebatur in praedicti Concilii Vaticani II Constitutione *Sacrosanctum Concilium*,⁴ et Decreto *Optatam totius*⁵ atque demum in documento huius Congregationis quod inscribitur *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis*,⁶ cuius normae, ex Ecclesiae documentis desumptae, utiles conferentiis episcopalibus indicationes suppeditant ad particulares hac in re praescriptiones in earum Rationibus institutionis sacerdotalis pro locorum necessitatibus determinandas.⁷

³ Cfr. Const. *Sacrosanctum Concilium*, n. 14.

⁴ Cfr. Const. *Sacrosanctum Concilium*, nn. 15-17.

⁵ Cfr. nn. 4, 8, 16, 19.

⁶ Cfr. nn. 14, 52, 53, 79, 94, 98.

⁷ Cfr. Decr. *Optatam totius*, n. 1.

Ex diversis vero regionibus vota ad hanc Sacram Congregationem pervenerunt, quo fusiores paedagogicae normae praeberentur, in recentibus experientiis fundatae, cum de vita liturgica in seminariis recte ordinanda, tum de disciplina sacrae liturgiae tradenda.

c) DE NATURA HUIUS INSTRUCTIONIS

6. Talibus rationibus mota, Sacra haec Congregatio, consulta Sacra Congregatione pro Sacramentis divinoque Cultu, praesentem Instructionem edere decrevit, quae esset veluti complementum Rationis fundamentalis, quaeque quoad vim obligatoriam idem pondus haberet⁸ et nihil inculcaret nisi quod in universum valet,⁹ credito conferentiis episcopalibus officio rem ad ulteriorem requisitam elaborationem dirigendi vel inter diversos agendi modos aptiorem eligendi.¹⁰

Insuper, ad praesens Instructio hoc efficere vult ut in Rationibus institutionis sacerdotalis redigendis vel recognoscendis clarius illustretur materia quae ad sacrae liturgiae studium necnon ad seminarii liturgicam ordinationem et vitam spectat.

7. Instructio in normis praescribendis duplicem liturgicae institutionis finem considerat: practicum (mystagogicum), qui rectam ordinatamque sacrae liturgiae celebrationem respicit, et theoreticum (doctrinalem), qui scientiam liturgicam, utpote unam ex principalioribus disciplinis theologicis, tradendam in clariorem lucem ponit.

PARS PRIOR

De liturgica vita Seminarii

1) PRINCIPIA GENERALIA DE LITURGICA VITA IN SEMINARIIS FOVENDA

a) *De peculiari initiatione vitae liturgicae in praevio tirocinio spirituali*

8. « Ut spiritualis institutio solidiore ratione innitatur et alumni vocationem optione mature deliberata amplectantur », ¹¹ episcopi

⁸ Cfr. *Ratio fundamentalis*, Notae praeliminares, n. 2.

⁹ Cfr. *Ratio fundamentalis*, Notae praeliminares, n. 7.

¹⁰ Cfr. *Ratio fundamentalis*, Notae praeliminares, n. 3.

¹¹ Decr. *Optatam totius*, n. 12.

initio primi anni in seminariis congruum temporis intervallum pro impensiore tirocinio spirituali hodie instaurare solent. Pro hoc temporis spatio commendatur ut iis alumnis qui seminarium ingrediuntur detur congrua et brevis initiatio liturgica, quae iis necessaria est ad vitam spiritualem seminarii inde ab initio fructuose participandam, scilicet aliqua catechesis de missa, de anno liturgico, de sacramento poenitentiae, de liturgia horarum.

b) *Paedagogica principia initiationis ad vitam liturgicam*

9. Authentica initiatio seu mystagogia praecipue illustrare debet ea fundamenta quibus tota vita liturgica innititur: scilicet historiam salutis, Christi paschale mysterium, genuinam Ecclesiae naturam, praesentiam Christi in actionibus liturgicis, auditum verbi Dei, spiritum orationis, adorationis et gratiarum actionis, Domini adventus expectationem.¹²

10. § 1: Liturgica celebratio, utpote Ecclesiae oratio, eius indolem ita participat, ut simul omnium voces atque uniuscuiusque cor et animam consociare impellat, sitque ergo plene et communitatis propria et personalis. Immo «vita spiritualis non unius sacrae liturgiae participatione continetur».¹³ Liturgica enim et personalis pietas mutue se corroborant et complent; familiaris communio orationis cum Christo in plenioram inducit consciam et piam participationem sacrae liturgiae, rursusque suum exemplar et nutrimentum accipit e vita liturgica.

Quo fit ut in seminario et liturgiam et propriam cuiusque spirituales vitam simul foveri oporteat atque convenienter componi:¹⁴ secundum vero locorum necessitates, insistendum erit vel in communitatis indole eiusque propria spiritualitate, si nondum sufficienter comprehendatur, vel in actibus pietatis personalis,¹⁵ si in minore honore habeantur.

§ 2: Pia exercitia ab Ecclesia commendata, ratione temporum liturgicorum habita, ita ordinentur, ut sacrae liturgiae congruant, ab ea quodammodo deriventur, ad eam alumnos manuducant.¹⁶

¹² Cfr. Const. *Sacrosanctum Concilium*, nn. 5-8.

¹³ Const. *Sacrosanctum Concilium*, n. 12.

¹⁴ Cfr. Decr. *Optatum totius*, n. 8.

¹⁵ Cfr. *Ratio fundamentalis*, n. 54.

¹⁶ Cfr. Const. *Sacrosanctum Concilium*, n. 13.

§ 3: E vita liturgica plenius participata, discant alumni vitam interiorem fovere, acquirant pedetentim spiritum meditationis et animi conversionem. Praeterea institutio liturgica alumnis detegat arctam connexionem inter sacram liturgiam et cotidianam cum sacerdotis tum hominum vitam, quae ad apostolatam impellit et verum testimonium vivae fidei per caritatem operantis exigit.¹⁷

11. Ea liturgiae intellegentia quae sacerdoti necessaria esse existimatur et seminarii alumnis acquirenda est, exigit illam assiduam cum sacra Scriptura consuetudinem quam commendat Constitutio *Sacrosanctum Concilium*,¹⁸ atque etiam aliquam cum scriptis Patrum familiaritatem.¹⁹ Quam animi dispositionem iuvenes pedetentim sibi acquirant progredientibus studiis, vita spirituali et participatione in celebrationibus liturgicis, praesertim liturgia horarum et celebrationibus verbi Dei.²⁰ Curandum est insuper ut huiusmodi nisibus, sed et peculiari studio, introducantur alumni in intellegendam illam symbolicam liturgiae linguam quae signis sensibilibus, verbis, gestibus, rebus et actionibus res divinas significat et in sacramentis causat.

c) *De seminarii communitate in liturgica celebratione congregata*

12. Celebratio liturgica, quae quasvis communitates christianas sic solide firmat ut sit eorum membris « cor et anima una » (*Act. 4, 32*), multo magis seminarii communitatem in unum coagmentare debet atque in alumnis spiritum communem efformare. Alumni enim in seminario instituuntur, ut per ordinationem sacramentalem unicum sacerdotium participant, communem presbyterii spiritum accipiant, cooperatores fiant sui episcopi eique arcte uniantur, ministerium aedificationis Ecclesiae exerceant. Proinde celebratio liturgica in seminario ita agatur, ut communitaria et supernaturalis eius natura emineat et sic fiat revera fons et vinculum eius vitae communis quae seminario propria est, utpote quae alumnorum animos praeparet ad presbyterii unitatem.²¹

Rector et magistri cordi habebunt liturgiam cum suis alumnis

¹⁷ Cfr. Const. *Sacrosanctum Concilium*, nn. 10, 11; *Ratio fundamentalis*, n. 53.

¹⁸ Cfr. nn. 24, 90.

¹⁹ Cfr. *Ratio fundamentalis*, n. 54 f.

²⁰ Cfr. *Ratio fundamentalis*, n. 53.

²¹ Cfr. *Ratio fundamentalis*, nn. 46 et 47.

celebrare et sic communem eius indolem eiusque divitias patefacere. Magistris quoque qui in seminario non resident aliquando detur oportunitas conveniendi cum seminarii sacerdotibus et alumnis ad sacras actiones participandas.

Alumni vero non tantum liturgiam actuose participant, sed etiam cum suis magistris ad eam praeparandam collaborare invitentur.

13. Ut alumni revera experiantur mysterium Ecclesiae tamquam hierarchicae, varietate nempe membrorum et ministeriorum distinctae, praestat ut in seminario adsint diaconi, acolythi et lectores, qui spiritualitate proprii muneris imbuantur, atque suo ministerio in actionibus liturgicis fungantur:²² sic omnibus alumnis emicet munus proprium sacerdotii ministerialis, necnon munera diaconorum, lectorum atque acolythorum.

Adsit in seminario schola cantorum, ad normam *Instructionis Musicam sacram*, n. 19.

14. Etsi praestat totam communitatem de more in unum convenire ad liturgiam participandam, interdum opportunum erit in minore coetu aliquam actionem liturgicam celebrare, sive pro iis alumnis qui paulo ante seminarium ingressi liturgica ea catechesi indigent de qua supra, n. 8, sive, in seminariis regionalibus, pro alumnis eiusdem dioecesis, sive alia ratione; cauto tamen ne tales coetus unitatem totius communitatis infringant et dummodo servantur S. Sedis praescripta.²³

15. Sedulo ergo providendum est ut authentica liturgicae adunationis ecclesialis natura in clariorem lucem proferatur. Seminarium vero communitas pars est Ecclesiae, quae ab aliis hominum communitatibus et coetibus distinguitur, et distat, ideoque ipsam Ecclesiam exprimere atque ad totam ecclesialem communitatem aperta esse debet. Quam ob rem, interdum, praesertim in quibusdam peculiaribus occasionibus, aggregetur paroecialibus liturgicis celebrationibus et praecipue pleniori celebrationi circa episcopum.

Vita enim liturgica dioecesis circa episcopum, omnibus christifidelibus commendata,²⁴ magis adhuc necessaria est iis qui futuri

²² Cfr. Const. *Sacrosanctum Concilium*, n. 28.

²³ Cfr. S. Congr. pro Cultu Divino, *Instructio De missis pro coetibus particularibus*, d. 15 Maii 1969: *AAS*, LXI (1969), pp. 806 ss.

²⁴ Cfr. Const. *Sacrosanctum Concilium*, n. 41.

sunt sui episcopi cooperatores. Quare praestat in maioribus sollemnitatibus et praesertim triduo paschali, in aliisve circumstantiis iuxta dioecesis traditionem, seminarii alumnos et praecipue diaconos suum episcopum circumdare et ita circa illum fungi ministeriis quae ipsis ordinatione vel institutione tradita sunt, sive in ecclesia cathedrali sive in aliis ecclesiis episcopus celebrat. Quod tamen aliquam difficultatem movere videtur in seminariis quae alumnos ex variis dioecesibus adunant: eis opportunitates praebeantur interdum vitam suae cuiusque dioecesis participare et suum episcopum in sacra liturgia circumdare, at discant etiam ecclesiae et episcopo loci debito servitio iuxta traditionem obsequi.

d) *De ipsa celebratione*

16. Alumni memores fiant actiones liturgicas non esse actiones privatas, sed celebrationes Ecclesiae, quae ad universum corpus Ecclesiae pertinent illudque manifestant et efficiunt; ideoque Ecclesiae legibus regi.²⁵ Quam ob rem celebratio liturgica in seminario exemplaris esse debet, tum quoad ritus, tum quoad rationem spirituales et pastorem,²⁶ tum quoad observantiam tam erga praescripta et textus librorum liturgicorum, quam erga normas ab Apostolica Sede et episcopali conferentia datas.

17. Ut alumni in liturgiae divitias maiore cum profectu spirituali introducantur atque ad futurum ministerium practice praeparentur, fovenda est sana varietas in modo actiones liturgicas celebrandi et participandi.²⁷ Quae varietas respiciet modos missam celebrandi, atque celebrationes sive verbi sive paenitentiales vel baptismales, sive denique benedictiones ordinandi et quidem cum maiore vel minore rituum sollemnitatem et eorum aptationem ad diversa adiuncta et postulata, prout admittitur vel commendatur a libris liturgicis et Apostolicae Sedis praescriptis.

Qua in re agitur de arte recte seligendi inter varias possibilitates a liturgicis libris oblatas, vel etiam novos textus seligendi, componendi ac proferendi ad varias occasiones aptatos (rogationes in oratione universali, monitiones). Est autem magistrorum seminarii alumnos non modo iuvare et ducere, sed etiam patienter corrigere ita ut

²⁵ Cfr. Const. *Sacrosanctum Concilium*, nn. 23 et 26.

²⁶ Cfr. *infra*, n. 46.

²⁷ Cfr. *Ratio fundamentalis*, n. 52.

genuina in eis formetur liturgiae notio bene fundata Ecclesiae sensu ac doctrina. Sic enim futuri sacerdotes efficaciter educuntur non solum ad varias quae a renovata liturgia praebentur possibilitates in pastoralis praxi uberius adhibendas, sed etiam ad iustos limites servandos.

18. Supradicta varietatis cura in celebratione minime tamen distrahere debet attentionem a necessitate profunde ac intime assimilandi ea sacrae liturgiae elementa, quae pertinent ad partem immutabilem ipsius liturgiae utpote divinitus institutam.²⁸ Etenim liturgiae structura eadem semper remanet, atque multi gestus et textus, iique maioris momenti, frequenter repetuntur; alumni ergo adiuvantur quo altius has partes liturgiae penetrent, meditentur et recogitent atque discant in iisdem novum semper spiritus alimentum haurire et gustare.

19. Perutilis est alumnis familiaritas cum lingua Latina et cum cantu Gregoriano. Non solum enim fidelibus servanda est haec facultas communiter in magnis coetibus orandi et canendi quam providit Concilium Vaticanum II,²⁹ sed praeterea futuros sacerdotes decet in traditione orantis Ecclesiae radices altius agere atque textuum genuinum agnoscere sensum, ideoque interpretationes vernaculas illustrare, eas conferendo cum textu originali.

e) *De praeparatione alumnorum ad futurum pastoris liturgicum munus*

20. Curandum est sedulo ut alumni ad munus futurum pastoris et praesidis in liturgico fidelium coetu praeparentur, ea omnia discendo quae ad dignam liturgiae, praesertim vero sanctae missae, celebrationem spectant.³⁰ Duplex tamen in eo deformatio vitanda est, scilicet: 1) ne alumni considerent et experiantur celebrationem liturgicam ut merum exercitium ad futurum pastorale ministerium addiscendum — cum contra hic et nunc mysterium liturgicum pro sua hodierna condicione plene, sapienter et devote participare debeant —, 2) neque liturgicos textus seligant qui, ut existimant, aptari videantur fidelibus eorum curae pastoralis posterius concredendis,

²⁸ Cfr. Const. *Sacrosanctum Concilium*, n. 21.

²⁹ Cfr. Const. *Sacrosanctum Concilium*, n. 54.

³⁰ Cfr. S. C. Rituum, *Instructio De cultu mysterii eucharistici*, d. 25 Maii 1967: *AAS*, LIX (1967), n. 20, pp. 552-553.

cum contra nunc ita omnes orationis ecclesiasticae divitias investigare eos oporteat ut, iisdem imbuti, eas posterius cum fidelibus suis communicare possint.

21. Quae experti sint alumni et didicerint in seminario opportunis pastoralibus exercitiis in effectum deducere studeant. Tempus magis congruum ad proximam hanc liturgici officii initiationem, et praesertim illam, qua alumni ad diversa munera in paroecialibus celebrationibus praestanda manuducuntur, sunt quaedam aptae occasiones durante anno scholastico, sed ante omnia feriae ac deinde — cum de impensiore tirocinio agatur — spatium sub cursus theologici fine, quo futuris sacerdotibus, diaconatus ordine generatim iam auctis, ampliores liturgici ministerii facultates patent. Ut autem haec initiatio proprio suo fini revera respondeat atque alumnorum praeparationem promovere possit, necesse est eam a magistris seminarii vel a dioecesanis liturgiae praefectis gubernari atque temperari.³¹

2) NORMAE DE SINGULIS ACTIONIBUS LITURGICIS

a) *De missa et de cultu eucharistico*

22. Sacrificium eucharisticum alumnis appareat ut verus totius christianae vitae fons et culmen, in quo caritatem participant Christi, supernaturalem vim pro sua spiritali vita et apostolico labore ex hoc ditissimo fonte haurientes.³² Quod saepe pro dierum adiunctis illustrari iuvabit in homilia celebrantis; sedulo utcumque oportet alumnis hunc affectum erga missam et SS.mum Eucharistiae Sacramentum instillare, quem forsitan, antequam seminarium ingressi sunt, adhuc non adepti erant. In mentem eorum, utpote futurorum presbyterorum, inculcandum est, in sacrificio eucharistico munus suum praecipuum sacerdotes adimplere, in quo opus nostrae redemptionis continuo exercetur; et ita, dum cum actu Christi sacerdotis se coniungunt, cotidie se totos Deo offerre.³³

23. Maxime igitur oportet ut celebratio cotidiana Eucharistiae, quae communione sacramentali, plena quidem libertate et digne su-

³¹ Cfr. *Ratio fundamentalis*, nn. 94, 97-99.

³² Cfr. *Const. Lumen gentium*, n. 11; *Decr. Perfectae caritatis*, n. 6; *Ratio fundamentalis*, n. 52; IOANNES PAULUS II, *Litt. encycl. Redemptor hominis*, d. 4 Martii 1979: *AAS*, LXXI (1979), pp. 310 ss.

³³ Cfr. *Decr. Presbyterorum ordinis*, n. 13.

scepta, consummatur, centrum sit totius vitae seminarii, eamque alumni conscie participant.³⁴

Firma exceptio de qua supra in n. 14, missa totius seminarii communitalis opus esse debet, in quo unusquisque pro sua propria condicione participat. Ideoque sacerdotes qui in seminario habitant neque officio pastoralis tenentur alibi missam celebrandi, laudabiliter missam communitalis concelebrent; item diaconi, acolythi et lectores sua munera adimpleant.³⁵

Optandum est ut semper aliquae partes cantentur.³⁶

24. Communio sub utraque specie, quippe quae formam ratione signi plenior habet,³⁷ in seminario commendanda est, servatis normis in Institutione generali Missalis Romani descriptis et episcoporum decretis.

25. Tempore vacationum alumnorum spiritualis maturitas et amor vocationis sacerdotalis manifestantur, si per hebdomadam assidue et constanter sanctae missae intersunt.

26. Attentis quibusdam usibus hodie hic illic inductis, praemouendi sunt futuri presbyteri, enixe ab Ecclesia sacerdotibus commendari cotidianam, etiamsi obligatione pastoralis non teneantur vel si praesentia fidelium haberi non possit, sacrificii eucharistici celebrationem, utpote actum Christi et Ecclesiae atque pro totius mundi salute oblatum.³⁸

27. Ex participatione missae cum recta pietate fideique intelligentia ducentur alumni ad flagrantiorum devotionem erga sacram Eucharistiam, ad mentem Litterarum encyclicarum *Mysterium fidei*

³⁴ Cfr. *Ratio fundamentalis*, n. 52.

³⁵ Cfr. *supra*, n. 10 et *infra*, n. 41.

³⁶ Cfr. *Instructio Musicam sacram*, edita a S. C. Rituum, d. 5 Martii 1967: *AAS*, LIX (1967), pp. 300 ss.; cfr. etiam *Institutiones generales Missalis Romani*.

³⁷ Cfr. S. C. Rituum, *Instructio Eucharisticum mysterium*, d. 25 Maii 1967, n. 32: *AAS*, LIX (1967), p. 558: « In ea enim forma signum eucharistici convivii perfectius elucet, et clarius exprimitur voluntas qua novum et aeternum testamentum in sanguine Domini ratum habetur, necnon ratio inter convivium eucharisticum et convivium eschatologicum in regno Patris ».

³⁸ Cfr. *Decr. Presbyterorum ordinis*, n. 13; PAULUS VI, *Encycl. Mysterium fidei*, d. 3 Septembris 1965: *AAS*, LVII (1965), p. 761.

et Instructionis *Eucharisticum mysterium*.³⁹ Iis itaque commendetur ut post communionem per aliquot temporis spatium in oratione persistent, utque inter diem ad oratorium se conferant ad orandum coram SS.mo Sacramento. Certis vero per annum diebus, haberi potest SS.mi Sacramenti expositio secundum normas in eadem Instructione contentas⁴⁰ et ab ordinario loci latas.

Cum disponitur ecclesia seminarii, ita collocandum est tabernaculum, in quo SS.ma Eucharistia servatur, ut precationi privatae faveat atque alumnis accessus facile pateat ad Dominum etiam privato cultu assidue honorandum.⁴¹

b) De liturgia horarum

28. Instaurata liturgia horarum,⁴² uberrimi spirituales Ecclesiae orantis fontes aperti sunt praecipue presbyteris, diaconis et regularibus ad chorum adstrictis, nec non toti populo christiano, qui ad eam assidue participandam enixe invitatur.⁴³ Quam ob rem magnum in seminario honorem tribuere debent liturgiae horarum non tantum ii qui eius celebrandae mandatum acceperunt, scilicet presbyteri et diaconi, sed etiam tota alumnorum communitas.

29. In seminario ergo foveatur celebratio horarum communis, quae saepius, praesertim diebus dominicis et festis, cantu peragatur; in eam opportune alumni manuducantur brevissimis verbis ab eo qui praesidet; sic divitias officii magis in dies gustare, intellegere atque diligere assuescent, atque ex illo nutrimentum orationis personalis et contemplationis accipere discent, ita ut liturgia horarum harmonice componatur cum aliis legitimis devotionis exercitiis, nedum eadem excludat.

³⁹ PAULUS VI, Litt. encycl. *Mysterium fidei*, d. 3 Sept. 1965: AAS, LVII (1965), pp. 770-773. S. C. Rituum, *Instructio Eucharisticum mysterium*, d. 25 Maii 1967: AAS, LIX (1967), pp. 539 ss., praecipue nn. 38 et 50, pp. 562, 567; cfr. etiam *Rituale Romanum, De sacra communione et de cultu mysterii eucharistici extra Missam*, Typis Polyglottis Vaticanis 1973; Decr., *Presbyterorum ordinis*, n. 18.

⁴⁰ Cfr. S. C. Rituum, *Instructio Eucharisticum mysterium*, nn. 62-66.

⁴¹ Cfr. S. C. Rituum, *Instructio Eucharisticum mysterium*, n. 53.

⁴² Cfr. PAULUS VI, Const. Apost. *Laudis canticum*, d. 1 Nov. 1970: AAS, LXIII (1971), pp. 527 ss.

⁴³ *Institutio generalis de liturgia horarum*, nn. 20, 22, 26-27.

30. In communi de more celebrentur, servata temporis veritate, laudes, ut preces matutinae, et vesperae, ut preces vespertinae, « ex venerabili universae Ecclesiae traditione duplex cardo Officii cotidiani ».⁴⁴

Quantum fieri potest completorium sit oratio antequam cubitum itur, et si quando in communi dici non possit, ad id privatim persolvendum invitentur alumni.

Ubi vero consuetudo est etiam per diem aliquod tempus orationi communi dicare, iuvabit horam mediam praecipue tunc celebrare.

In dierum potissimum dominicarum et sollemnitatum pervigiliis laudabiliter officium lectionis celebretur, et quidem saltem aliquando secundum ritum « vigiliae protractae », ut in libro liturgiae horarum describitur.

Denique, tempore spiritualium exercitiorum celebratio totius cursus liturgiae horarum orationis tempora convenienter signabit.

31. Sedula cura disponantur alumnorum mentes, ut in sua diaconali ordinatione ab Ecclesia libenter et debita cum rei intellegentia mandatum accipiant totum liturgiae horarum cursum celebrandi. Ideo enim Ecclesia sacri ordinis participes ad divinum officium deputat, « ut munus totius communitatis certe et constanter saltem per eos adimpleatur, et oratio Christi indesinenter perseveret in Ecclesia ».⁴⁵

Meminerint igitur seminarii moderatores alumnis, ut officio divino apte initientur, necessariam esse, praeter vivam liturgiae experientiam, peculiarem praeparationem: ideoque non solum eis enarranda sunt doctrinae principia, quae in Institutione generali de liturgia horarum exponuntur, sed eis talis comparanda est intellegentia psalmorum, ut discant sub luce Novi Testamenti et Traditionis, in eis discernere Christi mysterium et suae propriae orationis nutrimentum haurire.⁴⁶

c) De die dominica et anno liturgico

32. Pro seminaristis dies dominica sit — sive participant missam in seminario sive mittuntur in paroecias — tam per celebrationem

⁴⁴ Const. *Sacrosanctum Concilium*, n. 89.

⁴⁵ *Institutio generalis de liturgia horarum*, n. 28; cfr. *Decr. Presbyterorum ordinis*, n. 13.

⁴⁶ Cfr. *Ratio fundamentalis*, n. 53.

liturgicam quam per totius diei cursum, « primordialis dies festus » qui pietati alumnorum proponatur et inculcetur, utpote mysterii paschalis laeta celebratio.⁴⁷

Annuus item mysteriorum Christi circulus cum peculiari fervore in seminario celebretur, ad mentem Constitutionis *Sacrosanctum Concilium*.⁴⁸

Praeter ergo missae ac liturgiae horarum celebrationem secundum normas librorum liturgicorum, curare oportet ut in seminario diei dominicae et praecipuis celebrationibus tam Domini quam beatae Mariae Virginis et sanctorum haec tribuatur festiva indoles, qua fiant dies laetitiae.

Momentum speciale tribuatur celebrationi sanctorum ipsius dioecesis — et ipsius regionis, si seminarium est « regionale » — quorum vita et spiritus alumnis illustrentur. Celebrantur etiam sedulo anniversarium dedicationis ecclesiae cathedralis et anniversarium ordinationis episcopi loci.

At praecipue unaquaeque istarum celebrationum praeparetur tali catechesi, quae aptetur simul hodiernis alumnis et futuris presbyterorum necessitatibus, non neglecto valore pastoralis quorundam popularium morum. Totus vero annus liturgicus sit, non solum celebratione liturgica, sed vita ipsa quasi spirituale iter ad communicandum Christi mysterio.

33. Alumnorum institutio plena et perfecta requiritur ut iidem, per annos suae in seminario praeparationis, uberiores et ditiores formas experiantur celebrationis temporum et sollemnitatum anni liturgici: cum enim postea presbyteri facti in sacerdotali ministerio operam navabunt, festorum sollemnitates eorum apostolicam activitatem amplificabunt, celebrationes pluribus locis iterare debebunt quae saepe iis formis simplicioribus peragenda erunt velut in libris liturgicis praevidentur. Praeclarus ergo modus quo in seminario alumni experiuntur annum liturgicum sit eis exemplar quo illustretur futurum eorum pastorale ministerium, atque fundamentum quo postea eorum anni liturgici meditatio et doctrina fulciantur.

34. Iusta et accommodata paedagogia hac in re ignorare non potest peculiarem nostri temporis indolem, quae praesertim in quibusdam

⁴⁷ Cfr. Const. *Sacrosanctum Concilium*, n. 106.

⁴⁸ Cfr. nn. 102-105, 108-111.

regionibus viva fide minus signatis, profundiori sacrorum temporum ac festorum intellectui minus favere videtur. Ratio ergo habeatur eorum alumnorum qui, antequam seminarium ingrederentur, fervidam et altam anni liturgici experientiam non habuerunt, ut supernaturali eius sensum facilius penetrent atque idonei evadant ad profundiorum agnitionem salvificorum eventuum acquirendam et gratiam in eis repositam percipiendam.

d) *De sacramento poenitentiae*

35. In spirituali futurorum sacerdotum vita magnum momentum tribuendum est sacramento poenitentiae, quod, utpote sacramentum, inter alios poenitenciales actus maxime conferre potest ad eas animi dispositiones excolendas, quae ad sequelam Christi et spiritum evangelicum requiruntur; scilicet plenior in dies conversionem, cordis purificationem, virtutem poenitentiae cum studio vitae crucifixae.

36. Alumno igitur frequenter ad hoc sacramentum accedant, ut gratiam pro quotidianis spiritualibus suis nisibus acquirant.⁴⁹ Frequens enim confessio « non est mera ritualis repetitio nec psychologicum quoddam exercitium sed assiduum studium gratiam baptismi perficiendi, ut dum mortificationem Iesu Christi in corpore nostro circumferimus, magis magisque vita Iesu manifestetur in nobis ».⁵⁰

Accessus ad poenitentiae sacramentum est actus summe proprius et singillatim peragendus; suamque liturgicam indolem retineat et de more distinctus sit a directione spirituali. Frequentia eius cum suo cuiusque confessario determinanda est, secundum traditionem spiritualium magistrorum et leges Ecclesiae.

Praeterea, ad manifestandam clarius naturam ecclesiam poenitentiae,⁵¹ iuvabit aliquando, praesertim occasione quadragesimae vel spiritualium exercitiorum poenitenciales celebrationes liturgicas peragere, ea ratione quae proponitur in Rituali Romano, aut sine confessione sacramentali, aut cum confessione et absolutione individuali; quo, tamen, in posteriore casu, libertas uniuscuiusque servanda est.

⁴⁹ Cfr. *Ratio fundamentalis*, n. 55.

⁵⁰ *Rituale Romanum... Ordo poenitentiae, Praenotanda*, n. 7; cfr. IOANNES PAULUS II, Litt. encycl. *Redemptor hominis*, d. 4 Martii 1979: *AAS*, LXXI (1979), pp. 314 ss.

⁵¹ Cfr. *ibid.*, n. 22.

e) *De celebrandis sacris ordinationibus ritibusque praeparatoriis*

37. Ecclesia candidatos ad presbyteratum in hoc itinere comitatur sicut candidatos ad initiationem, scilicet non solum institutione doctrinali et spirituali sed etiam ritibus.

Studiorum decursu et secundum normas a conferentia episcopali traditas, cum adspirantium propositum, necessariis dotibus suffultum, ad sufficientem maturitatem pervenisse constat, candidati invitantur ad hoc propositum publice manifestandum; episcopus vero, postquam acceptionem scripto dederit, vi cuius Ecclesiae electio efficitur, super eos ritum admissionis inter candidatos ad diaconatum et presbyteratum celebrat.⁵²

Item, observatis interstitiis ab Apostolica Sede vel a conferentia episcopali statutis, vel statuendis, iidem candidati per curriculum theologicum⁵³ « ministeria lectoris et acolythi debent recipere, nisi ea iam receperint, et per congruum tempus exercere, quo melius disponantur ad futura munera verbi et altaris ». ⁵⁴

38. Haec rituum celebratio una cum instructionibus eis praepositis aptam occasionem alumnis praebebit ut alii pro aliis propensius precentur atque melius intellegant munerum quae accepturi sunt significationem, momentum et officia, simul cum congrua spiritualitate quae ad singula ministeria ordinesque exercendos requiritur. Potiora huiusmodi spiritualis et doctrinalis praeparationis elementa facile deducuntur ex iis, quae de officiis lectoris et acolythi in Motu proprio *Ad pascendum*⁵⁵ et *Ministeria quaedam*⁵⁶ statuta sunt.

Quae ergo celebrationes habebuntur, quantum fieri potest, cum participatione totius seminarii communitatis, et quidem vel in candidato paroeia, vel in seminario.

39. Ordinationes vero sacrae diaconorum et presbyterorum, etsi cum magno pastoralis fructu interdum eas celebrari iuvabit sive in propria candidato paroeia sive in paroeia in qua aliquod ministerium iam exercuerunt, toti tamen dioecesanæ communitati

⁵² Cfr. PAULUS VI, Litt. Motu proprio *Ad pascendum*, d. 15 Aug. 1972, I et III: *AAS*, LXIV (1972), pp. 538-539.

⁵³ Cfr. *ibid.*, IV: *AAS*, LXIV (1972), p. 539.

⁵⁴ *Ibid.*, II: *AAS*, LXIV (1972), p. 539.

⁵⁵ Cfr. *ibid.*, I c: *AAS*, LXIV (1972), p. 539.

⁵⁶ Cfr. *Ministeria quaedam*, V et VI: *AAS*, LXIV (1972), pp. 532-533.

laetus eventus sunt; quam ob rem eadem de eis certior fiat, ad eas invitetur. Quapropter earum celebratio omni diligentia et dignitate praeparata postulat ut circumdent episcopum suum presbyteri et diaconi, seminarii alumni et fideles.

40. Vitam vero seminarii ordinationes sacrae vehementer afficiunt. Non solum candidati sed omnes seminarii alumni antea erudiantur debita quoque catechesi rituum et textuum, quae eos multum adiuvabit ad hauriendam authenticam sacerdotii doctrinam et vitae apostolicae spiritualem formam.

41. Lectores et acolythi ministeria sua exerceant. Diaconi vero, antequam ad presbyteratum vocentur, sui ordinis muneribus per certum tempus fungantur, vel in seminario, vel in paroeciis, vel potissimum apud suum episcopum.

42. Peracta ab Ecclesia notabili mutatione in disciplina ritibusque graduum quibus ad sacerdotium ascenditur, manifeste patet magistros seminarii moneri ut suum animum et educandi artem innovent, quo facilius haec nova disciplina omnes suos fructus obtineat.

PARS ALTERA

De disciplina Sacrae Liturgiae in Seminariis tradenda

a) *Principium generale*

43. Praeter eam primam et elementariam liturgicam initiationem quae pro casuum necessitate locum habet simul ac alumni seminarium ingressi sunt, ut supra sub n. 8 dictum est,⁵⁷ provideant episcopales conferentiae ut in sua Ratione institutionis disciplina liturgiae in quadriennio theologiae talem locum obtineat, ut satisfiat praescripto Constitutionis *Sacrosanctum Concilium*, n. 16: «Disciplina de sacra liturgia in seminariis et studiorum domibus religiosis inter disciplinas necessarias et potiores, in facultatibus autem theologicis inter disciplinas principales, est habenda, et sub aspectu cum theologico et historico tum spirituali, pastoralis et iuridico tra-

⁵⁷ Quae prima liturgica initiatio partem constituere potest «Introductionis in mysterium Christi et historiam salutis», de qua in Decr. *Optatam totius*, n. 14, et in *Ratione fundamentalis*, n. 62.

denda ». Quae praescripta in Ratione fundamentali, n. 79, magis enucleata, genuino suo sensu intellegenda atque in effectum deducenda sunt, sicut in sequentibus paragraphis indicatur.

b) *De proprio huius disciplinae obiecto et fine*

44. Ita enim disciplina liturgica tradenda est, ut apte congruat cum necessitatibus hodiernis; qua in re ad theologicam, pastorem, et oecumenicam provinciam ante omnia respiciendum est:

a. Peculiare momentum ad rectam futurorum sacerdotum liturgicam institutionem infert arcta inter liturgiam et fidei doctrinam connexio, quae proinde, dum explanatur disciplina, sua in luce ponenda est. Orando enim praesertim Ecclesia suam fidem exprimit, ita ut *lex orandi legem credendi statuerit*.⁵⁸ Ideoque non solum fideliter servanda est « lex orandi » ne in discrimen « lex credendi » adducatur, sed vicissim sacrae theologiae cultores investigare debent accurate traditionem divini cultus, praesertim cum de Ecclesiae natura atque de sacramentorum doctrina et disciplina tractant.

b. Ad pastorem aspectum quod attinet, quam maximi interest ut liturgica renovatio a Concilio Vaticano II promota recte ac plene a futuris sacerdotibus intellegatur in lumine sanae doctrinae et traditionis non solum occidentalis sed etiam orientalis. Alumnis nempe exponendae sunt normae de instauratione liturgica, quo melius intellegant rationes quibus innituntur accommodationes seu mutationes ab Ecclesia decretae; discernere quoque valeant et alias quae legitime optari possint, atque, inter graviores et difficiliore quaeestiones hodie passim agitatae, distinguant partem liturgiae immutabilem, utpote divinitus institutam, ab aliis partibus mutationi obnoxiiis.⁵⁹

c. Accuratam in scientia liturgica praeparationem etiam dialogus oecumenicus postulat ab eodem Concilio Vat. II promotus. Qui enim plures et difficiles quaeestiones de sacra liturgia movet, ad quas rite aestimandas alumnos praeparari oportet.

c) *De ambitu liturgicae disciplinae et de methodo eam tradendi*

45. Uniuscuiusque conferentiae episcopalis est, in sua Ratione institutionis, pressius determinare modum quo in seminario disci-

⁵⁸ Cfr. S. PROSPER AQUIT., *Indiculus*, c. 8; DENZINGER-SCHÖNMETZER, n. 246.

⁵⁹ Cfr. *Ratio fundamentalis*, n. 79; cfr. Const. *Sacrosanctum Concilium*, n. 21.

plina liturgica tradatur. In appendice huius Instructionis praebetur, exemplaris instar, *elenchus quaestionum* quae tractandae videntur; hic vero generaliores tantum normae enuntiantur:

46. Ante omnia necesse est ut alumni illustrentur actiones liturgicae tum quoad textus, tum quoad ritus et signa.

Preces et orationes quae in sacra liturgia proferuntur ita enarrantur oportet ut eluceant thesauri doctrinae et vitae spiritualis in eis contenti. Ad quod plerumque non sufficit ut legantur in interpretatione vernacula, sed necessarium est ut adhibeantur textus originales et illustrentur auxilio sacrae Scripturae et traditionis Patrum. Praeterea genus litterarium euchologiae christianae et praecipue psalmodum haud facile intellegitur, nisi ab iis qui iam litteraria quadam arte aliquantum imbuti sunt.

Sedulo etiam magister illustrationem proponat illarum *Institutionum*, quae Missali et Libro Liturgiae Horarum praemissae sunt, necnon illis *Praenotandis* quae leguntur in Rituali Romano initio uniuscuiusque tituli. In istis enim documentis praebetur tum doctrina theologica, tum ratio pastoralis, tum aspectus spiritualis non tantum rituum, sed etiam singulorum eorum elementorum. Cum praeterea saepissime in iisdem documentis plures proponantur modi eiusdem ritus peragendi, magister ita efformet iudicium alumnorum, ut posterius sciant discernere inter varios modos qui legitime seligi possunt pro rerum adiunctis, et intellegant cur saepe rubricae loquantur de « more », de « opportunitate », vel de iis quae « laudabiliter fiunt ».

47. Cum praeterea tanti momenti sit hodie pars historica liturgiae,⁶⁰ suadet ut in liturgicis praelectionibus sedulo describatur rituum historia, quo melius dignoscatur eorum significatio et discerni possint partes quae immutabiles sunt utpote divinitus institutae, et eae « quae decursu temporum variare possunt vel etiam debent, si in eas forte irrepserint quae minus bene ipsius liturgiae intimae naturae respondeant, vel minus aptae factae sint ».⁶¹ Ostendatur etiam quomodo variis adiunctis Ecclesia suam artem pastorem aptaverit attenta ad varios populorum mores et culturam. At praecipue ex historicis rituum documentis theologia sacramentalis

⁶⁰ Cfr. superius n. 44 a.

⁶¹ Const. *Sacrosanctum Concilium*, n. 21.

magnas utilitates capere poterit maioremque claritatem et certitudinem acquirere.

48. In historica rituum descriptione debitum momentum tribuendum est etiam traditioni Ecclesiarum Orientalium: « In eis enim, utpote veneranda antiquitate praeclaris, elucet ea quae ab Apostolis per Patres est traditio, quaeque partem constituit divinitus revelati atque indivisi universae Ecclesiae patrimonii ». ⁶² Immo etiam ratio pastoralis hodie omnes allicit ad cognoscendas orientales liturgias.

49. At praecipue praestat ut praeter singularum actionum liturgicarum tractationem, totius liturgiae ipsa natura theologicè illustretur, ad mentem nn. 5-11 Constitutionis *Sacrosanctum Concilium*; ad quem finem assequendum cognitio profundior praebeatur mysterii paschalis Christi, « a quo omnia Sacramenta et Sacramentalia suam virtutem derivant », ⁶³ historiae salutis, ⁶⁴ praesentiae Christi in sacra liturgia ⁶⁵ atque investigetur notio signi, cum liturgia signis visibilibus utatur ad res divinas invisibiles significandas, ⁶⁶ ut per ea modo singulis proprio efficiatur sanctificatio hominis. ⁶⁷ Ex iis eluceat quomodo liturgica adunatio manifestet Ecclesiam Dei, prout est populus Dei unitate donatus et varietate ministeriorum distinctus. ⁶⁸

50. Ad profundiorē theologicam liturgiae tractationem, nec non ad solvendas plures difficultates orientes ex iis quae animarum pastoribus obviam veniunt in liturgia ordinanda ac promovenda, magni aestimanda sunt ea quae cum certitudine adeptae sunt scientiae illae de homine nostra aetate conditae, ut sunt anthropologia, sociologia, linguistica, comparata religionum historia etc., quae variis in casibus lumen non parvum afferunt, intra limites tamen qui a supernaturali liturgiae indole determinati sunt. Hac in re discretionis sensus in alumnis excolendus est, ut capaces evadant dictarum disciplinarum momentum recte aestimare et simul omnia ea vitare quae ad germanam supernaturalem catholici cultus vim extenuandam ducere possint.

⁶² Decr. *Orientalium Ecclesiarum*, n. 1.

⁶³ Const. *Sacrosanctum Concilium*, n. 61.

⁶⁴ Cfr. Const. *Sacrosanctum Concilium*, n. 5.

⁶⁵ Cfr. Const. *Sacrosanctum Concilium*, nn. 6-7.

⁶⁶ Cfr. Const. *Sacrosanctum Concilium*, n. 33.

⁶⁷ Cfr. Const. *Sacrosanctum Concilium*, n. 7.

⁶⁸ Cfr. Const. *Sacrosanctum Concilium*, nn. 26-32; 41-42.

In iis scientiis adhibendis praeterea servetur regula, iuxta quam «potius quam multiplicentur disciplinae, in disciplinis iam statutis novae quaestiones vel novi aspectus apta ratione inserantur». ⁶⁹

d) *De dotibus magistri liturgiae et habitudine huius disciplinae cum aliis disciplinis in seminario docendis*

51. Ut haec omnia recte doceantur, oportet ut in seminario sit specialis magister, ad disciplinam liturgicam tradendam probe formatus, et quidem quantum fieri potest in uno ex institutis ad hoc speciali modo destinatis, ⁷⁰ qui theologiae et historiae incubuerit, quique res pastorales compertas habeat et sensu publicae orationis Ecclesiae sit imbutus. Consciens sit suum munus non esse mere scientificum seu technicum, sed potius mystagogicum, ut nempe introducat alumnos in vitam liturgicam et in eius spirituales indolem.

52. Peculiari enim modo magistri qui sacram Scripturam docent, reminiscantur quanto ditiores copiam lectionum biblicarum hodie fidelibus proponat liturgia instaurata, immo omnes liturgiae actiones et signa ex sacra Scriptura suam significationem accipere. ⁷¹ Unde futuris presbyteris plenior cognitio sacrorum librorum et historiae salutis necessaria erit, et quidem non tantum scientia exegetica, sed «ille suavis et vivus sacrae Scripturae affectus, quem testatur venerabilis rituum cum orientalium tum occidentalium traditio». ⁷²

53. Ad maiorem liturgici studii profectum, haud parum conferre poterit cum aliis disciplinis coordinatio, ab ipso Concilio Vat. II commendata. ⁷³ Sic, v. gr., ad sacramentorum praecipue doctrinam atque usum pertractandum, arcta cooperatio habeatur inter magi-

⁶⁹ *Ratio fundamentalis*, n. 80.

⁷⁰ Cfr. Const. *Sacrosanctum Concilium*, n. 15; S. C. Rituum *Instructio ad executionem Constitutionis de sacra Liturgia recte ordinandam*, d. 26 Sept. 1964, n. 11: *AAS*, LVI (1964), p. 879.

⁷¹ Cfr. Const. *Sacrosanctum Concilium*, n. 24.

⁷² *Ibid.*

⁷³ Const. *Sacrosanctum Concilium*, n. 16: «Curent insuper aliarum disciplinarum magistri, imprimis theologiae dogmaticae, sacrae Scripturae, theologiae spiritualis et pastoralis ita, ex intrinsicis exigentiis proprii uniuscuiusque obiecti, mysterium Christi et historiam salutis excolere, ut exinde earum connexio cum Liturgia et unitas sacerdotalis institutionis aperte clarescant». Cfr. Decr. *Optatam totius*, n. 16; *Ratio fundamentalis*, n. 90.

strum liturgiae et eos qui quaestiones dogmaticas, morales, pastorales et ius canonicum alumnos docent. Frequenter inter se colloquantur, ut fructuosa omnium ad eundem finem conspiratio foveatur, atque eis evitetur periculum ne saepius eadem dicantur, immo inter se ipsi contradicant.

54. In componendo ordine rerum per curriculum theologicum tractandarum, optandum erit ut, si fieri potest, tractentur res liturgicae eodem tempore quo res theologicae cum quibus nexum peculiarem habent, ita ut, exempli gratia, simul cum tractatione de Ecclesia in liturgia explicentur notiones theologicae Ecclesiae orationis, et ita porro.

In quibusdam seminariis iuvabit forsitan eundem magistrum, et quidem sacrae liturgiae, totam doctrinam de sacramentis explanare, dummodo tam in theologia sacramentali quam in scientia liturgica vere peritus sit.

55. Curandum etiam erit ut ex liturgiae disciplina elementa et aspectus apte proferantur, qui conferre possint ad illam theologiam summam, quae, ad Rationis fundamentalis normam (n. 63) ex toto studiorum curriculo exspectatur, et ultimo theologi tirocinii tempore peculiari modo elaborari debet.

e) *De musica et arte sacra*

56. Ob momentum musicae sacrae in liturgicis celebrationibus, alumni eam musicam institutionem et quidem etiam practicam a viris peritis accipere debent, quae necessaria erit in eorum futuro munere praesidis et moderatoris cum liturgiam peragent. Qua in institutione ratio certe habenda est non solum dotum naturalium singulorum alumnorum, verum etiam novarum rationum quae ad faciliores alumnorum progressus hodie generatim adhibentur in scholis ad musicam docendam. At invigilandum est praesertim ut alumnis tradatur non tantum utilis quaedam ars musica vocalis et instrumentalis, sed etiam vera et authentica mentis animique formatio, qua praeteritorum saeculorum meliora musica opera cognoscant atque gustent, et inter hodierna experimenta discernere valeant sana ac recta.⁷⁴

⁷⁴ Cfr. Const. *Sacrosanctum Concilium*, nn. 112-121; S. C. Rituum, *Instructio Musicam sacram*, d. 5 Mart. 1967: *AAS*, LIX (1967), pp. 300 ss.

57. Item alumni « dum philosophicis et theologicis studiis incumbunt, etiam de artis sacrae historia eiusque evolutione instituantur, necnon de sanis principiis quibus opera artis sacrae inniti debent, ita ut Ecclesiae venerabilia monumenta aestiment atque servant, et artificibus in operibus efficiendis congrua consilia queant praebere ».⁷⁵ Immo archaeologia christiana antiquitatis multum confert ad illustrandam vitam liturgicam et fidem primaevae Ecclesiae.

58. Valde necessarium est denique alumnos doceri artem dicendi et significandi, necnon usum instrumentorum communicationis. In liturgica enim celebratione maximi interest a fidelibus intellegi non tantum ea quae dicit vel recitat sacerdos, sive homiliam habet, sive orationes et preces profert, sed etiam ea quae gestibus et actionibus exprimere debet. Quae formatio tantum momentum induit in renovata liturgia, ut peculiarem curam mereatur.

f) *De practica pastoralis in liturgicum ministerium initiatione*

59. Practica pastoralis alumnorum in liturgicum ministerium initiatio, quae toto studiorum curriculo congruo modo et certis determinatis occasionibus impertienda est,⁷⁶ apicem suum attinget ultimo anno tirocinii, quo futuri sacerdotes, postquam e vita liturgica in seminario hauserint veri christiani spiritus fontem, accuratorem formationem accipient aptatam iis ipsis adiunctis, inter quae suum sacerdotale munus exercebunt. Hoc practicae formationis intervallo sedulo praecipue insistendum erit in iis pastoralibus praescriptis atque monitis quae episcopi ediderint de sacramentorum praeparatione et administratione. Ad quam formationemtribuendam, magistri seminarii consilia conferent cum liturgicis commissionibus dioecesis vel regionis.

Haec conformatio ad cuiusque loci condiciones et praescripta postulat etiam ut alumni cognoscant magnique faciant varias populares pietatis formas ab auctoritate Ecclesiae commendatas.⁷⁷

g) *De quibusdam alumnis profundiore liturgica scientia ditandis*

60. Ut dioeceses peritos sacerdotes habeant ad sacram liturgiam docendam et suas commissiones liturgicas moderandas, oportet ali-

⁷⁵ Const. *Sacrosanctum Concilium*, n. 129.

⁷⁶ Cfr. superius nn. 20-21.

⁷⁷ Cfr. Const. *Sacrosanctum Concilium*, n. 13.

quos idoneos candidatos ad huiusmodi munera probe parare. Cum ergo commune tirocinium in seminario expleverint atque etiam per certum tempus curae pastoralis incubuerint, presbyteri ad hoc ab episcopo designati mittantur ad unum ex specialibus Institutis a Sede Apostolica vel a conferentiis episcopalibus erectis.⁷⁸ Quod praesertim in iis regionibus peculiariter urget, in quibus, iudicio competentis auctoritatis ecclesiasticae, profundior liturgica aptatio postulatur.

h) *De liturgica institutione sacerdotibus post studiorum curriculum perficienda*

61. In sacerdotali institutione quae post studiorum curriculum ad normam Concilii Vat. II perficienda et continuanda est,⁷⁹ sermo erit etiam de sacra liturgia. Quod quidem praestat, cum in seminarii tirocinio non omnia proferri potuerunt de sacrae liturgiae thesauro; idem vero suadent etiam temporis nostri circumstantiae. Tanta enim celeritate mutant generis humani mores et societas, ut praevideri non possint, illo institutionis sacerdotalis tempore, quales postea novae difficultates curae pastoralis obventurae quantaque theologicae controversiae exoriturae. Nec praetermittendae eae, quas rapide lateque diffundunt ephemerides, conventus, instrumenta communicationis socialis, publicae opiniones, quaeque, etiam de sacra liturgia, quaestiones difficiliore movent, sacerdotibus tamen necessario solvendas, quippe quae cotidianam eorum actuositatem afficiant.

Conclusio

62. Ex renovata liturgica vita maiores fructus de die in diem oriuntur; nec mirum, quia liturgia summe eo confert ut fideles vivendo expriment et manifestent mysterium Christi et genuinam Ecclesiae naturam. Hoc beneficium presbyteri et seminariorum alumni magis quam fideles dignoscant se accepisse, cum in liturgia acriorem ac plenioram acquirant sacerdotii eiusque exigentiarum experientiam; invitantur enim ut quod tractant imitentur. Sic igitur sacrae liturgiae assiduum studium et exercitium futuris sa-

⁷⁸ Cfr. *Ratio fundamentalis*, n. 85.

⁷⁹ Cfr. *Decr. Optatam totius*, n. 22; cfr. *Ratio fundamentalis*, nn. 100-101.

cerdotibus incessanter in mentem revocat metam ad quam omnes apostolici tendunt labores, atque efficit ut universi eorum nisus in studiis, in pastoralibus exercitiis et in interiore vita magis in dies maturescant ac ad profundam unitatem componantur.

Datum Romae, ex aedibus Sacrae Congregationis, die III Iunii, anno MCMLXXIX, in Sollemnitate Pentecostes.

GABRIEL M. Card. GARRONE, *Praefectus*

✠ ANTONIUS M. JAVIERRE ORTAS,
Archiep. tit. Metensis, *a Secretis*

APPENDIX

Elenchus quaestionum quae in institutione liturgica alumnorum Seminarii tractandae videntur

De hodierna necessitate profundioris liturgicae institutionis

1. Ad normam Constitutionis *Sacrosanctum Concilium*, « disciplina de sacra liturgia in seminariis et studiorum domibus religiosius inter disciplinas necessarias et potiores, in facultatibus autem theologicis inter disciplinas principales est habenda, et sub aspectu cum theologico et historico, tum spirituali, pastorali et iuridico tradenda ».¹

Ita ergo disciplina liturgica tradenda est ut necessitatibus hodiernis satisfaciatur:

a) instauratio liturgica a Concilio Vaticano II coepta et nunc feliciter in effectum deducta intellegenda est sub luce traditionis liturgicae, et quidem non solum traditionis occidentalis sed etiam traditionis Ecclesiarum Orientalium;²

b) cum idem Concilium Vaticanum II liturgiae aptationem promoverit secundum ingenium et traditiones populorum,³ maior et

¹ N. 16; cfr. Decr. *Optatum totius*, n. 16.

² Cfr. *Ratio fundamentalis*, n. 79.

³ Cfr. Const. *Sacrosanctum Concilium*, nn. 37-40.

accuratior requiritur investigatio cum historica tum theologica, ne rationes veri et authentici spiritus liturgici laedantur;

c) in dialogo oecumenico plures sunt et difficiles quaestiones quae de liturgia oriuntur, tam de doctrina sacrificii missae, ordinis et ceterorum sacramentorum, quam de ea praxi pastoralis, quae in *Directorio de re oecumenica* aliisque Apostolicae Sedis documentis describitur;

d) denique, et quidem praecipue, cum *lex orandi legem credendi statuerit*, traditio liturgica ita investiganda est ut lucem afferat quaestionibus tum doctrinalibus, tum disciplinariis de mysterio Christi, de Ecclesia, de sacramentis hodie agitat. Quinimmo sacra liturgia, quippe quae mysterii christiani fontem orando aperiat, vitae spiritualis alumnorum efficitur alimentum et inter varias curriculi theologici disciplinas unitatem maxime fovet.

De indole huius indicis

2. Index quaestionum hic propositus non eo spectat, ut describat immutabilia lineamenta curriculi liturgicae institutionis, quae contra ordinationem exposcit prout circumstantiae postulant.

Et quidem, cum ad normam Rationis fundamentalis institutionis sacerdotalis alumnorum tirocinium incipiendum sit introductione in mysterium Christi et historiam salutis « ut alumni studiorum ecclesiasticorum sensum et ordinem et finem apostolicum percipere possint, simul vero iuventur ad propriam fidem fundandam atque ad vocationem sacerdotalem penitus intellegendam », ⁴ hoc obtineri non poterit nisi simul praebebitur apta introductio in liturgiam, quae aut partem constituat cursus introductorii, aut tamquam peculiaris cursus tradatur initio studiorum curriculi: illustretur locus sacrae liturgiae in oeconomia salutis, in vita Ecclesiae et in spirituali uniuscuiusque christiani vita. Brevis etiam expositio missae et maiorum Officii divini horarum perutilis erit alumnis iam in hoc curriculi initio.

3. Item ordo rerum infra descriptarum opportune ideo mutari potest, quo melius componatur cum aliis disciplinis et vita ipsius seminarii. Sic, exempli gratia, accuratius studium capitis I Constitutionis de sacra liturgia utilius suscipietur ab alumnis qui prima

⁴ N. 62.

elementa doctrinae theologiae iam acceperunt. Utile item aliquando est tunc de anno liturgico agere eiusque varia tempora illustrare, cum eadem celebrantur. Pariter studium liturgiae sacramentorum opportune sociari poterit eorum studio theologiae.

4. Universa materia, quae in praesenti indice proponitur, non ea mente indicatur tamquam si magister debeat totam in suis praelectionibus illam tradere. Talem argumentorum selectionem faciat, quae essentialem totius liturgiae visionem, saltem per summa capita, alumnis concedat, vitatis iis lacunis quae futurorum presbyterorum praeparationi officiant. Argumenta particularia quae in praelectionibus locum non habuerint, alumnis ita proponantur, ut vel individuali studio, vel in parvis coetibus congregati illis accurate studeant secundum eam rationem, quae in aliis disciplinis optimos iam tulit fructus.

5. Magister disciplinae liturgicae ne obliviscatur suum praecipue esse, alumnos ad illos ipsos textus liturgicos investigandos perducere, quos iidem alumni callere debebunt, ut tales celebrantes evadant, qui valeant populum adducere ad consciam et actuosam participationem mysterii Christi.

6. Cum suadetur ut antiqui fontes adeantur atque pervestigentur, quod saepius in praesenti indice fit, hoc intellegendum est ut quiddam optimum in studiis quidem prosequendum, quod tamen nonnisi secundum singulorum seminariorum possibilitatem in effectum deducatur.

De convenienti compositione huius disciplinae cum aliis in seminario studiis

7. Sedulo curetur, ut disciplina liturgica congruenter riteque consocietur cum aliis disciplinis in seminario tradendis prout supra in Instructione, nn. 53-57, agitur. Sunt praeterea multae quaestiones connexae, praecipue de sacramentorum doctrina et pastoralis administratione, quae vel a liturgiae magistro vel ab aliis tractari possunt, ideoque lacunae aut inutiles repetitiones sedulo vitandae sunt; at potius locum praebebunt interdisciplinari cooperationi, quo altius et maiore cum fructu eiusdem quaestionis argumenta liturgica, dogmatica, canonica, historica et pastoralia simul illustrentur.

PARS PRIMA

Notiones et principia

Art. I: *De sacrae liturgiae natura eiusque momento in vita Ecclesiae*

8. Iuvabit praeponere aliquam introductionem de cultu, sub respectu anthropologico et psychologico considerato, utpote qui interius afficiat humanam mentem et etiam apud societates sic dictas « saecularizatas », modo quamvis deformi, inveniri possit.

9. Christiana vero liturgia complet et longe exsuperat eam notionem cultus; quod patebit exponendo et commentario illustrando doctrinam nn. 5-13 Constitutionis *Sacrosanctum Concilium*. Declarabuntur igitur:

a) natura liturgiae, quae « merito (...) habetur veluti Iesu Christi sacerdotalis muneris exercitatio in qua per signa sensibilia significatur et modo singulis proprio efficitur sanctificatio hominis, et a mystico Iesu Christi Corpore, Capite nempe eiusque membris, integer cultus publicus exercetur »;⁵

b) mysterium paschale Christi passionis, ab inferis resurrectionis et ascensionis, ab Ecclesia in liturgia celebratum⁶ « a quo omnia Sacramenta et Sacramentalia suam virtutem derivant »;⁷

c) locus quem liturgia occupat in oeconomia salutis. Videlicet « divina magnalia in populo Veteris Testamenti praeluserant »⁸ operi salutare Christi, quia, « omnia in figura contingebant eis »;⁹ opus vero Christi semel impletum est cum natus ex muliere, factus sub lege, sub Pontio Pilato passus est et tertia die resurrexit; Ecclesia vero usque ad consummationem saeculi praedicabit Evangelium, Eucharistiam celebrabit et alia sacramenta ministrabit, Christi praesentiam praesertim in sacra liturgia agnoscens;¹⁰ rursus vero in terrena liturgia caelestis praelibatur,¹¹ in qua Deus erit omnia in omnibus.

⁵ Const. *Sacrosanctum Concilium*, n. 7.

⁶ Cfr. *ibid.*, n. 6.

⁷ *Ibid.*, n. 61.

⁸ *Ibid.*, n. 5.

⁹ 1 Cor. 10, 11.

¹⁰ Cfr. Const. *Sacrosanctum Concilium*, nn. 6-7.

¹¹ Cfr. *ibid.*, n. 8.

Explicabitur insuper:

d) liturgiam uti signis sacris sensibilibus, ad res divinas invisibiles significandas, et per haec effici, modo singulis proprio, sanctificationem hominis;¹²

e) liturgiam, utpote quae sit sacerdotalis muneris Christi exercitatio, duplicem motum complecti: tum a Deo ad homines, ut eorum sanctificatio efficiatur, tum ab hominibus ad Deum, ut ipsi in spiritu et veritate adoratio praestetur;¹³

f) quamvis sacra liturgia non exhauriat totam actionem Ecclesiae, esse tamen eam culmen ad quod actio Ecclesiae tendit et simul fontem unde omnis eius virtus emanat. Quod fusius exponere iuvabit ad mentem Constitutionis.¹⁴

Art. II: *De indole liturgiae ut actionis hierarchicae et communitatis propriae, necnon de lege liturgica*

10. Ad normam nn. 26-32 et 41-42 Constitutionis, proponuntur principia de coetu liturgico, scilicet de plebe sancta sub episcopo (vel presbytero eius vices gerenti) convocata et ordinata; eaque opportune illustrabuntur doctrina sacrae Scripturae, exemplis primaevae Ecclesiae, textibus Patrum.

Insuper addere convenit, quibusnam condicionibus legitima sit celebratio quasi privata liturgiae.

11. Insistendum erit in diversitate membrorum et munerum quam coetus liturgicus postulat, ideoque describentur partes celebrantis, ministrorum, scholae cantorum et populi. Partes fidelium eorumque actiosa participatio explanabuntur ad mentem Concilii Vaticani II, et simul distinctio patefiat inter sacerdotium commune baptizatorum et sacerdotium ministeriale vi cuius sacerdos praestit coetui liturgico «in persona Christi».¹⁵

¹² Cfr. Const. *Sacrosanctum Concilium*, nn. 7, 33.

¹³ Cfr. *ibid.*, nn. 5-7.

¹⁴ Cfr. *ibid.*, nn. 9-13.

¹⁵ Cfr. IOANNES PAULUS II, Litt. encycl. *Redemptor hominis*, d. 4 Martii 1979: *AAS*, LXXI (1979), p. 311; IOANNES PAULUS II, Epist. *Novo incipiente*, ad universos Ecclesiae sacerdotes, d. 8 Aprilis 1979, *L'Osservatore Romano*, 9-10 Apr. 1979.

12. Primum episcopi munus illustrabitur ad mentem Constitutionis *Lumen gentium*.

13. Brevi expositione historica demonstrabit magister leges liturgiae semper spectavisse ad munus sacrae hierarchiae idque ad eam iure divino pertinere: variam autem decursu temporum fuisse huius exercendi iuris rationem.

Sic describatur ea hodierna ratio, quam in n. 22 Constitutionis liturgicae decrevit Concilium Vaticanum II, partes scilicet exponendo Apostolicae Sedis, episcopalium conferentiarum et episcopi localis.

14. Item expositione historica illustrabitur cur Ecclesia paulatim et quidem iam ab antiquitate vetuerit in liturgia preces ex tempore confici et effundi, atque nunc strictos imposuerit terminos mobilitati ac variationi et experimentis.

Art. III: *De indole didactica et pastorali liturgiae*

15. « In liturgia (...) Deus ad populum suum loquitur; Christus adhuc Evangelium annuntiat. Populus vero Deo respondet tum cantibus tum oratione ».¹⁶ Primae igitur tribuuntur in liturgia partes sacrae Scripturae id est Verbo Dei, sive illud legitur et ab omnibus auditur, sive ab ipso coetu cantatur. Fusius magister aget de sacrae Scripturae usu, tum in lectionibus tum in cantibus ex ea desumptis. Ne omittat sermonem quoque facere de lectionibus non biblicis et de cantibus ab Ecclesia compositis. Principia generalia praebeat de celebrationibus biblicis, de homilia et de catechesi, ostendatque maximum sacrae Scripturae momentum ad intellegenda signa, actiones et preces liturgicas.¹⁷

16. Diligentissime erit illustranda vis propria cantus sacri eiusque munus in liturgia. Quare diversa genera cantus exponentur; psalmodia, qua psalmi et cantica biblica proferuntur; hymnodia; doxologiae, acclamationes etc. Dialogus inter celebrantem et coetum fidelium exemplis illustretur.

17. Precum etiam genera diversa exponantur, et sacerdotis (ut sunt: orationes, gratiarum actiones, benedictiones, exorcismi, for-

¹⁶ Const. *Sacrosanctum Concilium*, n. 33.

¹⁷ Cfr. *ibid.*, n. 24.

mulae indicativae, preces privatae), et coetus fidelium (ut oratio dominica, tacita precatio cum silentio, litaniae).

18. Brevis detur, si potest, historia cantus sacri atque eius originis primaevique progressus, tum etiam indolis cantus Gregoriani; commemorentur etiam alia genera traditione probata, illustrentur denique principia in Instructione S. C. Rituum die 5 Martii 1967 data de musica sacra in liturgia.

19. Fiet denique sermo de lingua liturgica; breviter historia describatur disciplinae tam orientalis quam occidentalis; pro viribus et potestate magistri ostendatur quomodo sacrorum librorum conversio, praecipue a Graeco sermone in Latinum, linguam christianam constituerit, et quibusnam principiis interpretationes populares hodiernas dirigere oporteat.

20. Cum liturgia sacra non tantum verbis utatur, sed etiam signis, quae, « ad res divinas invisibiles significandas, a Christo vel Ecclesia delecta sunt », ¹⁸ sermo erit in praelectionibus tum de gestibus et corporis habitu in oratione liturgica, tum de rebus materialibus quibus cultus liturgicus utitur. De gestibus et corporis habitu deque eorum significatione ac vi ad animos movendos institutio detur ex sacra Scriptura et ex operibus Patrum; diligenter cavendum erit ne huiusmodi expositio abstracta maneat, sed ad ipsum liturgicum usum descendat. Singillatim, etsi breviter, significationem praesertim biblicam tradere iuvabit elementorum naturalium quibus liturgia utitur, ut sunt lumen, aqua, panis, vinum, oleum, thus etc., maxime vero eorum quae signa sunt sacramentalia.

21. Cum sint hodie qui contendunt liturgicum cultum sacra indole exuere, ac proinde perperam arbitrentur non esse adhibendas res atque suppellectiles sacras, sed in earum locum res esse substituendas quae ad communem et vulgarem usum pertineant, huiusmodi opinationes refutandae erunt, utpote quae germanam sacrae liturgiae indolem pervertant. ¹⁹

22. Fiet theologica expositio locorum cultui dicatorum et eorum significationis; ritus dedicationis ecclesiarum illustretur. Definientur

¹⁸ Const. *Sacrosanctum Concilium*, n. 33.

¹⁹ Cfr. PAULUS VI, Allocutio die 14 Octobris 1968 ad Consilium liturgicum habita.

munera altaris, loci ad Sanctissimam Eucharistiam asservandam destinati, sedis celebrantis, ambonis atque baptisterii.

23. Opera dabitur ut, ex iis quae aliunde alumni docentur, historiam et leges de arte sacra bene dignoscant. Sermo etiam opportune fiet de iconographia christiana deque postulatis quibus ars sacra nostrae aetatis obtemperare debet, ut populo christiano utilis sit.

24. Ex iis omnibus patefiet indoles didactica liturgiae et quomodo, etsi *liturgia* est praecipue cultus divinae maiestatis, magnam etiam contineat populi fidelis eruditionem.²⁰ Ratio enim reddatur illius pronuntiati *legem credendi lex statuat supplicandi* atque normae praebebuntur ad discernenda quatenam ab Ecclesia in sua liturgia fidelibus credenda proponantur, quatenam vero talis generis sint, ut Magisterium in ea auctoritatem suam non interponat.

25. Ut in his omnibus ratio habeatur difficultatum hominum nostri temporis, et pastoribus viae aptae ad eas solvendas indicentur, prae oculis habebuntur scientiae anthropologicae, uti sunt psychologia et sociologia, ea mente quae describitur in Instructione, supra n. 50.

Art. IV: *Notiones circa historiam sacrae liturgiae*

26. In exponendis ex ordine singulis actionibus liturgicis et sacramentis, insistendum erit in historia uniuscuiusque ritus, tum ut intellegatur usus liturgicus hodiernus, tum ut theologia sacramentalis clarior et certior fiat.

At quo omnia in decursu lectionum melius clarescant, iuvabit plerumque breviter quaedam lineamenta praeponere de gradibus et aetatibus totius historiae liturgiae, necnon animadvertere mutuam necessitudinem inter liturgiam et spiritualitatem christianam.

Sic quantum fieri potest praemittatur descriptio orationis Iudaeae, uti tempore Christi peragebatur, praecipue in synagoga, in aedibus privatis et in celebratione paschali, ita ut melius dignoscantur et similitudo et novitas orationis christianae. Describatur deinde coetus liturgicus aetatis apostolicae. Optandum est ut etiam aperiantur alumni fontes liturgici priorum saeculorum (ex. gr.: Didaché, S. Clemens Romanus, S. Iustinus, S. Irenaeus, Tertullianus,

²⁰ Cfr. Const. *Sacrosanctum Concilium*, n. 33.

Hippolytus Romanus, S. Cyprianus, Didascalia et Constitutiones Apostolicae, Peregrinatio Egeriae), textus selecti ex anaphoris primaevae et ex catechesibus Patrum.

27. Cum liturgiae diversarum ecclesiarum paulatim legibus et textibus scriptis processerint, opportunum hic erit familias liturgicas delineare, cum Orientis tum Occidentis, breviterque declarare earum originem, historiam et ingenium; et hoc quidem maximi momenti est iis in regionibus ubi multi fideles adsunt Orientalium Ecclesiarum.

Suadetur etiam, ut bene detegatur affinitatis vinculum inter diversos ritus; in expositione vero singularum actionum et praecipue sacramentorum, semper locus etiam detur textibus et ritibus diversarum liturgiarum, quo ditior praebeatur doctrina et nutriatur devotio.

28. Illustrabitur opus Concilii Tridentini ut qui in liturgiam irrepsissent abusus corrigerentur et unitas liturgica promoveretur. Eiusdem Concilii decreta de sacra liturgia proponantur pariterque exponantur quomodo, de Concilii mandato et ad eius mentem, Romani Pontifices libros liturgicos emendaverint, quos ita divulgaverunt ut ad nostram usque aetatem in usu permanserint. Praeterea opportunum erit breviter enarrare quomodo saeculis XVII-XIX, non obstantibus difficultatibus, progressus liturgicus factus sit, ope praesertim eruditionis historicae: devotio erga Eucharistiam, observantia religiosa rituum, pastoralia incepta in diversis regionibus suscepta ut liturgiam christifideles intellexerint et participarent, viam aperuerunt renovationi quae saeculo nostro, a Sancto Pio X coepta, a Concilio Vaticano II latius promota est.

29. Ad hodiernam institutionem liturgicam profundius intelligendam, valde utile erit alumnis seriem percensere documentorum quibus gradatim in effectum deducta est.

PARS SECUNDA

De missa et cultu eucharistico

Art. I: *Notiones generales de missa alumnis tradendae*

30. Ante omnia enarrabuntur Novi Testamenti textus de Eucharistiae institutione, et conferentur cum textibus Iudaicis de oratione

cotidiana et de cena paschali atque cum aliis testimoniis, quae celebrationem eucharisticam adumbrant.

31. Breviter ita describetur missae historia, ut patefiant ea praecipua elementa omnibus missae liturgiis communia, quo melius in hodierna celebratione discernantur et facilius populo christiano enarrentur.

Sane optandum est, ut ubi id fieri poterit, textus primigenii ab alumni legantur, vel ex operibus Patrum selecti, vel ex antiquioribus liturgiis desumpti, qui in multis anthologiis hodie collecti habentur.

Praecipue in iis regionibus ubi degunt fideles rituum orientalium, expedit alumni seminarii notiones dari de missa horum rituum, sub aspectu praesertim spirituali.

32. Describantur varii modi celebrationis; missa stationalis, missa communis cum populo, missa sine populo. Partes celebrantis, concelebrantium, ministrorum, scholae et fidelium, definiantur ad mentem *Institutionis generalis missalis Romani* anno 1970 editae.

33. Fusius et peculiari ratione illustrabuntur concelebratio et eius disciplina hodierna secundum traditionem orientalem et latinam.

34. Ad mentem eiusdem *Institutionis generalis*, cap. 5-6, enarrabuntur condiciones ad missae celebrationem requisitae, et quidem non solum vi traditionis et legis, sed ex mentis ac naturae humanae necessitate: aedes sacrae et altare cum suo ornatu, vasa sacra, vestes sacerdotum et ministrorum et huiusmodi.

Art. II: *Normae ad recte alumni exponendas singulas missae partes et ritus*

35. In luce magistri ponant duas partes e quibus missa quodammodo constat: liturgiam nempe verbi et eucharisticam, tam arcte inter se coniungi, ut unum actum cultus efficiant.²¹

36. Magister copiosius exponet singulos ritus missae, suum cuique momentum tribuens, ita ut clare definiantur varii ritus ingressus, progressus lectionum in liturgia verbi usque ad evangelium et homiliam et orationem fidelium, partes offertorii, ratio et forma totius precis eucharisticae, ritus praeparationis ad communionem, ritus postremi.

²¹ Cfr. Const. *Sacrosanctum Concilium*, n. 56.

Quantum fieri potest, singuli ritus illustrentur tum ratione historica, tum comparatione cum ritibus aliarum liturgiarum.

37. Ea praecipue ratione, partes ceterae quae precem eucharisticam constituunt definientur et illustrabuntur.²²

38. Praebeatur historica, theologica et pastoralis institutio de communione sub utraque specie.

39. Ad mentem Instructionis *Eucharisticum mysterium*, diei 25 Maii 1967, indicetur qua ratione edocendi sint christifideles ut fructuosior missae participatio ab iis obtineatur etiamque quomodo Eucharistia sit centrum totius ordinis sacramentalis.

40. Liturgiam verbi cum exponet, magister loquetur etiam de iis celebrationibus verbi quae in Constitutione de sacra liturgia, n. 35, 4), commendantur.²³

Art. III: *De cultu Eucharistiae extra missam*

41. Cum Eucharistiae cultus extra missam valde auctus sit decursu temporum, curandum erit ut huiusmodi incrementa declarentur ratione habita sancti missae sacrificii ac mentis praedictae Instructionis diei 25 Maii 1967, et enarretur pars Ritualis Romani, die 21 Iunii 1973 promulgata, *De sacra communione et de cultu mysterii eucharistici extra missam*.

Sermo fiet ergo tum de communione eucharistica extra missam, tum de custodia Eucharistiae, de eius fundamento theologico et pastoralis, de condicionibus iuridicis quae eam moderantur.

Tractabuntur deinde devotiones eucharisticae earumque praecipuae declarationes, ut sunt processiones, expositio SS. Sacramenti, congressus eucharistici, quae ab iisdem documentis commendantur et ita ordinantur, ut a missa deriventur, atque ad sacrificium et communionem participandam fideles ducant.

²² Cfr. *Institutio generalis*, n. 55; S. Congr. pro Cultu Divino, Litterae circulares de precibus eucharisticis, diei 27 Aprilis 1973.

²³ Cfr. S. C. Rituum, *Instructio*, diei 26 Sept. 1964, nn. 37-39.

PARS TERTIA

De reliquis sacramentis et sacramentalibus

42. Commentarium renovati Pontificalis et Ritualis fiet praecipue ex textibus ipsis atque eorum *Praenotandis*, ita ut eorum detegatur doctrina; auxilio erit historia rituum, ut hi explanentur et intellegantur. Omnes autem partes absolventur studio quodam pastorali, quo sacerdotii candidati parentur ad ipsum sacrum ministerium postea exercendum.

Art. I: De initiatione christiana

43. Initiatio christiana — id est ritus catechumenatus, sacramenta baptismatis et confirmationis, necnon primus accessus ad Eucharistiam — ideo diligenter est exponenda, quod fundamentum est catecheseos quae pueris traditur, immo quod ubique terrarum ingens numerus adultorum eandem viam initiationis percurrere contendit.

44. Optandum est ergo ut explanetur historia liturgiae baptismalis et catechumenatus liturgici, ita ut recte intellegatur et illustretur ordo baptismi adultorum per gradus conferendi. Ritus ipsi baptismales illustrentur liturgia quadragesimali, textibus missae chrismatis, ritibus et textibus vigiliae paschalis et octavae Paschae.

45. Invitentur et ducantur pro viribus alumni ad legendas catecheses baptismales Patrum, ad quas hodie facilis est accessus, cum earum in promptu sint editiones tum in lingua originali tum in lingua vernacula.

46. Convenit ut breviter declarentur baptismatis commemorationes antiquitus vel recentius celebratae, atque, hac oblata occasione, tradatur diligens institutio pastoralis de earum momento et de fructibus qui ex his commemorationibus in vita spiritali paroecciarum et fidelium legitime expectantur.

47. Iisdem auxiliis ac eadem ratione explanetur ritus confirmationis ad mentem Constitutionis Apostolicae *Divinae consortium* die 15 Augusti 1971 a Paulo VI datae, ita ut simul et vis propria huius sacramenti declaretur, et intima eius coniunctio cum baptismo illustretur.

Peculiari modo, vel a magistro liturgiae vel a magistro theologiae

pastoralis describenda sunt pastoralia incepta ad praeparationem et fructuosam confirmationis celebrationem, ac simul ordinationes hac in re a conferentia episcopali vel ordinario loci fortassis datae.

48. Breviter loqui convenit de Eucharistia, considerata veluti corona sacramentorum initiationis, atque de puerorum admissione ad Eucharistiam suscipiendam.

Art. II: *De ordine et de diversis ministeriis*

49. Ritus et disciplina sacramenti ordinis et Ecclesiae ministeriorum eo fusius describendi et illustrandi sunt, quo profundior iussu Concilii Vaticani II facta est eorum instauratio. Quaestio sane erit, utrum hoc argumentum in cursu praelectionum liturgicarum tractandum sit, an potius gradatim, cum ad singula ministeria vel ad ordines alumni promoventur.

Nihilo minus officium erit magistri sacrae liturgiae saltem textus Pontificalis Romani instaurati enarrare atque traditione historica illustrare Constitutionem Apostolicam *Pontificalis Romani* (18 Iunii 1968), Litteras motu proprio datas *Sacrum diaconatus ordinem* (18 Iunii 1967), *Ad pascendum* et *Ministeria quaedam* (15 Augusti 1972).

Quantum fieri potest, aliquid illustretur de ordinationibus in Ecclesiis Orientalibus, et hoc praecipue iis in regionibus ubi degunt multi fideles rituum orientalium.

50. At contendendum erit ut ordinatio episcopalis recte exponatur, unde clare appareat, omnes ordines et ministeria ad episcopum referri et praecipue presbyteros esse cooperatores episcopi et « secundi meriti munus » adeptos.

Art. III: *De matrimonio et virginitate*

51. Ritus nuptiarum historice exponetur; eius varietas eiusque proprietates pro locorum differentia praebeantur; ostendetur quomodo semper ritus se accommodaverit ad religiosos civilesque diversorum populorum mores. Describantur textus et lectiones qui in Rituali instaurato copiosius praebeantur.

Quia vero, ex doctrina Novi Testamenti et Patrum, matrimonium christianum et sacra virginitas inter se sociantur et simul intelleguntur, cum liturgia matrimonii magis proprie componenda est liturgia consecrationis virginum, in Pontificali Romano instaurato descripta.

Art. IV: *De liturgia consecrationis religiosae*

52. Idem ritus consecrationis virginum et ritus professionis religiosae breviter descripti illustrabunt quomodo vita religiosa in Ecclesia peculiarem statum constituat, sicut docet Concilium Vaticanum II in Constitutione *Lumen gentium*.²⁴

Art. V: *De liturgia paenitentiali*

53. Optandum est ut alumni detur brevis ac adumbrata historia liturgiae et disciplinae paenitentialis, quo melius intellegantur tam ipsum paenitentiae sacramentum, quam alii actus paenitentiales.

Auxilio Ritualis Romani instaurati et normarum pastoralium a S. Congregatione pro Doctrina Fidei die 16 Iunii 1972 datarum enarrentur ritus sacramenti paenitentiae, et declaretur quibus conditionibus impartiri possit absolutio modo generali.

Illustretur praeterea indoles paenitentialis liturgiae quadragesimalis, momentum paenitentialis actus qui initio missae agitur, atque exponantur normae pro celebrationibus paenitentialibus quae in memoratis documentis continentur.

Art. VI: *De liturgia infirmorum*

54. Illustrentur Constitutio Apostolica *Sacram unctionem* die 30 Novembris 1972 data atque *Ordo unctionis infirmorum eorumque pastoralis curae* Ritualis Romani instaurati. Haec instauratio, a Concilio Vaticano II praecepta,²⁵ historia liturgica opportune comprobabitur.

Art. VII: *De liturgia mortis christianae*

55. Cursus liturgiae aget etiam de liturgia morientium et mortuorum; et primo quidem de sancto viatico, deinde de ritibus commendationis animae, denique de exsequiis. Debita in luce ponentur omnes horum rituum aspectus, qui paschale mysterium expriment. Alumni vero perducantur ad textus seligendos ex ditiori copia quae in Rituali instaurato offertur et edoceantur de pastoralis cura morientium atque de momento pastoralis exsequiarum celebrationis.

²⁴ Cfr. cap. VI.

²⁵ Cfr. Const. *Sacrosanctum Concilium*, nn. 73-75.

Art. VIII: *De sacramentalibus*

56. Agendum erit de processionibus in universum deque earum momento religioso; ostendatur quomodo sacrae peregrinationes sint peculiaris quaedam forma processionis et earum momentum pastorale illustretur.

57. Benedictiones theologice et historice, etsi breviter, exponentur; insistendum erit in earum significatione et utilitate ad vitam cotidianam consecrandam; alumni inculcabitur reverentia et observantia erga omnes legitimas formas, quibus christianus fidem suam in ipsa vita manifestat; simul vero de cautelis adhibendis moneantur, ne abusus irreperant vel superstitiones.

PARS QUARTA

Sanctificatio temporis

58. Incipiendum erit a die dominica « quippe quae sit fundamentum et nucleus totius anni liturgici ».²⁶

Art. I: *De die dominica*

59. Maximi fiat dies dominica, cuius definitio et elementa ex Const. de sacra liturgia illustranda erunt.²⁷ Historicis argumentis ostendetur eam esse pascha hebdomadarium, et tam arcte cum primordiis Ecclesiae connexam, ut ex traditione apostolica originem ducat ab ipso die resurrectionis Christi.²⁸

60. Rationes pastorales perpendendae sunt quae ad veram perducant sanctificationem huius diei, sicut omnes christifideles reapse facere debent.

61. Dominicae dies « per annum » divitias verbi Dei populo christiano offerunt, ideoque alumni ita de iis edoceantur oportet, ut earum celebrationem ad normam legum liturgicarum fideliter diligenterque promoveant.

²⁶ Const. *Sacrosanctum Concilium*, n. 106.

²⁷ Cfr. *ibid.*

²⁸ Cfr. *ibid.*

Art. II: *De anno liturgico*

62. Etsi toto anni decursu alumni seminarii a suis moderatoribus et magistris de temporibus ac festis occurrentibus sapienter et studiose celebrandis edocentur, convenit tamen ut etiam summa quaedam anni liturgici composite et ordinate in praelectionibus praebeatur, luce historiae et ad mentem Litterarum *Mysterii paschalis* Motu proprio a Paulo VI die 14 Februarii 1969 datarum.

63. Primo omnium tradetur historia et spiritualis indoles Paschatis et circuli paschalis, id est: tempus paschale quinquaginta dierum, quod in sollemnitate Pentecostes culmen suum attingit; tri-duum paschale, tempus praeparationis seu quadragesima; at praecipue alumni ita institui debent ut mysterium paschale impensius in animis vivant, atque parentur ad suum futurum paschale ministerium.

64. Deinde exponetur cursus festorum Nativitatis et Epiphaniae cum eorum historia et spirituali significatione.

65. Breviter illustrabuntur recentiores sollemnitates Domini in annum liturgicum inductae: Trinitatis, Corporis Christi, SS. Cordis, Christi Regis etc.

66. Historice illustretur cultus Beatae Virginis in Ecclesia²⁹ et spectentur eius festa praecipua per anni circulum occurrentia.

67. Quod ad sanctos attinet, quorum memoria in annum liturgicum inserta est, doctrina prae oculis habeatur Constitutionis liturgicae.³⁰ Describantur breviter origo et progressio historica cultus martyrum aliorumque sanctorum, devotio erga eorum sepulcra vel reliquias, locus quem sanctorum cultus occupat in vita christiana.

Art. III: *De sanctificatione horarum diei et de officio divino*

68. Ut animi alumnorum ad officium divinum pie et cum fructu celebrandum disponantur, interest magistri disciplinae liturgicae eis enarrare *Institutionem generalem* quae praeponitur Libro Liturgiae Horarum a Paulo VI promulgato die 1° Novembris 1970.

²⁹ Cfr. Const. *Sacrosanctum Concilium*, n. 103.

³⁰ Cfr. *ibid.*, n. 104.

69. Insistendum nempe est in parte doctrinali illius *Institutionis* (Caput I) atque imprimis quidem declarabitur officium laudis a Christo Ecclesiae concreditum, quod expletur non tantum Eucharistia celebranda, sed etiam aliis modis et praesertim officio divino persolvendo.³¹

70. E testimonio Actuum Apostolorum et Ecclesiae traditione ostendetur momentum maximum horarum officii ad sanctificandum diem eiusque partes, et ad apte implendum divinum praeceptum orandi sine intermissione; vis symbolica uniuscuiusque horae ex scriptis primaevorum auctorum spiritualium et ex orationibus horarii Libri Liturgiae Horarum dilucide patebit.

71. Ratio reddatur de peculiari pondere spirituali et pastoralis laudibus matutinis et vespers a Concilio Vaticano II attributo, quod eas duplicem cardinem totius officii nuncupat.³²

72. Declaretur quomodo Ecclesia suam fecerit hanc precem cotidianam, ita ut vere sit « vox (...) ipsius Sponsae, quae Sponsum alloquitur, immo etiam oratio Christi cum ipsius Corpore ad Patrem ». ³³

73. Foveatur speciali modo devotio alumnorum erga psalmos, tam enarrationibus exegeticis a magistro sacrae Scripturae propositis, quam psalmorum titulis et orationibus in Libro Liturgiae Horarum descriptis.³⁴

74. Ex Concilii Vaticani II decretis ³⁵ declaretur tum indoles communitaria officii, ad cuius partem habendam fideles invitantur, tum mandatum speciale quo ad hoc mirabile canticum peragendum sacerdotes aliique peculiariter deputati sunt.

75. Utile erit nonnulla dicere de traditionibus diversarum Ecclesiarum circa officii structuram atque celebrationem et breviter describere historiam officii Romani cum reformationibus a saeculo XVI usque ad nostram aetatem effectis.

³¹ Cfr. *ibid.*, n. 83.

³² Cfr. Const. *Sacrosanctum Concilium*, n. 89; *Institutio generalis*, nn. 37-54.

³³ *Ibid.*, n. 84; *Institutio generalis*, nn. 15-16.

³⁴ Cfr. *Institutio generalis*, nn. 100-135.

³⁵ Cfr. Const. *Sacrosanctum Concilium*, nn. 84-100; Decr. *Presbyterorum orationis*, nn. 6 et 13; Const. *Lumen gentium*, n. 41; *Institutio generalis*, nn. 20-37.